



บทที่ 3

### พื้นที่ศึกษา

สภาพและลักษณะของเทศบาลเมืองนครสวรรค์

3.1 ขอบเขตพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์

ขอบเขตพื้นที่ของเทศบาลเมืองนครสวรรค์ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ มีพื้นที่ประมาณ 27.87 ตร.กม. อยู่ห่างจากกรุงเทพฯประมาณ 239 กม.

มีหลักเขตเทศบาลตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2522 ดังนี้  
ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากศูนย์กลางทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1 ตอนนครสวรรค์-กำแพงเพชร ไปทางทิศตะวันออกถึงหลักเขตที่ 2 จากหลักเขตที่ 2 เป็นเส้นขนานระยะ 200 เมตร กับถนนอ้อมเขาโกรกพม่า ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือถึงหลักเขตที่ 3

จากหลักเขตที่ 3 เป็นเส้นขนานระยะ 200 เมตร กับถนนรังสิโยทัยไปจนถึงมุมโค้งถนนรังสิโยทัยแล้วเลี้ยวขนานกับถนนสามแยกจากมุมโค้งถนนรังสิโยทัย ผ่านถนนรังสิโยทัยไปทางทิศเหนือถึงหลักเขตที่ 4

จากหลักเขตที่ 4 เลี้ยวริมแม่น้ำฝั่งใต้ทางทิศตะวันออกและเลี้ยวไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ถึงหลักเขตที่ 5

จากหลักเขตที่ 5 เป็นเส้นตรงข้ามแม่น้ำบึงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือถึงมุมเขตด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัดบึงเสนาสน์ราษฎร์ศรัทธาธรรม และเลี้ยวแนวเขตวัดด้านใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงหลักเขตที่ 6

ด้านตะวันออก จากหลักเขตที่ 6 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ถึงหลักเขตที่ 7 ซึ่งตั้งอยู่ตรงมุมเขตด้านตะวันตกของวัดทองธรรมชาติ ริมแม่น้ำน่านฝั่งตะวันตก



จากหลักเขตที่ 7 เป็นเส้นตรงข้ามแม่น้ำน่าน ผ่านทางรถไฟสายกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ ตรง กม. 250.996 ถึงหลักเขตที่ 8

จากหลักเขตที่ 8 เป็นเส้นขนานระยะ 200 เมตร กับทางรถไฟสาย กรุงเทพฯ - เชียงใหม่ ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้และเลี้ยวไปทางทิศใต้ถึงหลักเขตที่ 9

ด้านใต้ จากหลักเขตที่ 9 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกผ่านทางรถไฟสายกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ ตรง กม. 249.213 ถึงหลักเขตที่ 10

จากหลักเขตที่ 10 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ถึงหลักเขตที่ 11

จากหลักเขตที่ 11 เป็นเส้นตรงผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอน ชัยนาท - นครสวรรค์ ตรง กม. 235.258 และเลียบตามแนวทวารมณฑลทหารบกที่ 4 ค่ายจिरประวัติ ด้านเหนือไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือจนสุดมุมเขตด้านทิศเหนือของเขตทหารแล้วเป็นเส้นตรงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาถึงหลักเขตที่ 12

จากหลักเขตที่ 12 เลียบริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกไปทางทิศใต้ถึงหลักเขตที่ 13

จากหลักเขตที่ 13 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงมุมเขตด้านทิศตะวันออกของวัดศรีสุวรรณ (วัดเขื่อนแดง) และเลียบแนวเขตด้านตะวันออกเฉียงเหนือของวัดเป็นเส้นตรง ผ่านทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3005 ท่าตากุ๋ย - ไกรภพระ ถึงหลักเขตที่ 14

จากหลักเขตที่ 14 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกถึงหลักเขตที่ 15

ด้านตะวันตก จากหลักเขตที่ 15 เป็นเส้นขนานระยะ 200 เมตรกับทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3005 ท่าตากุ๋ย - ไกรภพระ ไปทางทิศเหนือถึงหลักเขตที่ 16

จากหลักเขตที่ 16 ผ่านถนนไปวัดสันคูเป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอนนครสวรรค์ - กำแพงเพชร ถึงหลักเขตที่ 17

จากหลักเขตที่ 17 เป็นเส้นตรงไปทางทิศเหนือไปจบที่หลักเขตที่ 1 (ภาพที่ 3.1)



ภาพที่ 3.1 หลักเขตเทศบาลและระบบถนนสายสำคัญ ในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์



**แผนที่** หลักเขตเทศบาลและระบบถนนสายสำคัญ

- |  |                   |  |               |
|--|-------------------|--|---------------|
|  | แนวเขตผังเมืองรวม |  | เขตเทศบาล     |
|  | ทางหลวง ถนน       |  | ถนนลูกรัง     |
|  | ถนนคิงฮาย         |  | ถนนโครงการ    |
|  | ทางรถไฟ           |  | สะพาน         |
|  | แม่น้ำ คลอง ท่อ   |  | ภูเขา สวน เหม |
|  | ภูเขา สวน เหม     |  | หนอง บึง      |

ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

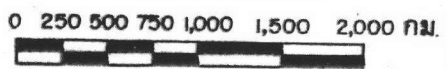
ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบและโครงสร้างราคาที่ดิน  
ในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์

อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.ดร. ฉัตรชัย พงศ์ประยูร

นิสิต น.ล. อัจฉรา โจรจน์เรืองโร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531

มาตราส่วน 1 : 20,000





### 3.2. สภาพทางกายภาพและสภาพแวดล้อมใน เขตเทศบาล เมืองนครสวรรค์

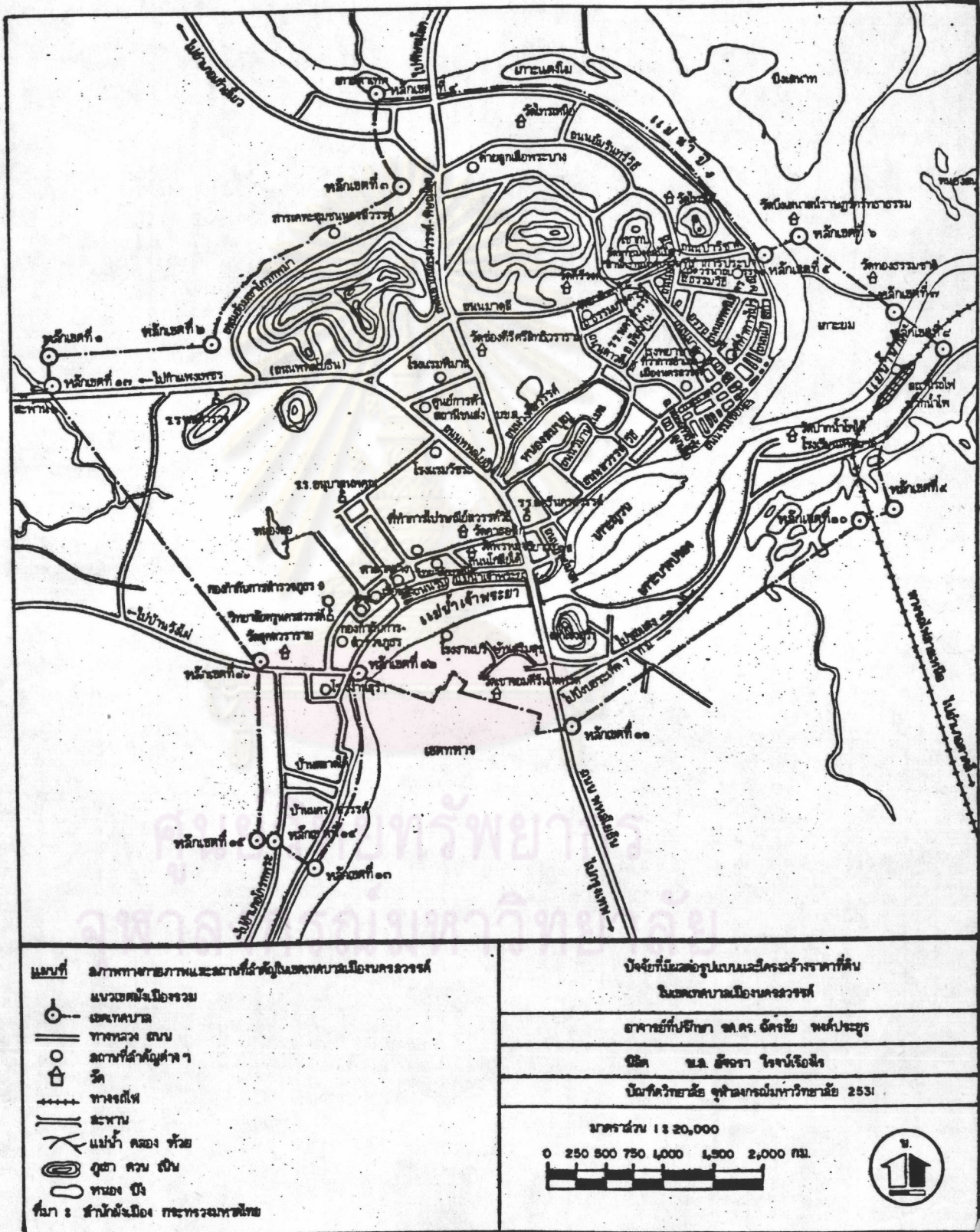
ลักษณะทางกายภาพโดยทั่ว ๆ ไป ในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ จะเห็นได้ว่าชุมชนเมืองนครสวรรค์ เป็นลักษณะที่ราบลุ่มตอนกลาง มีแม่น้ำผ่านทั้ง แม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน และแม่น้ำเจ้าพระยา และมีบึงบอระเพ็ดอยู่ทางด้านตะวันออก มีแม่น้ำสายย่อย ๆ ซึ่งมีต้นกำเนิดอยู่ทางตะวันตกบริเวณอำเภอลาดยาวไหลผ่านพื้นที่มาลงสู่แม่น้ำสายหลัก พื้นที่มีระดับสูงประมาณ 100 - 200 เมตรจากระดับน้ำทะเล ถ้าเปรียบสภาพพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์คล้ายสี่เหลี่ยมยกปึก 2 ข้าง บริเวณเมืองนครสวรรค์ จะเป็นลำตัวของสี่เหลี่ยม จัดว่าเป็นพื้นที่ค่อนข้างต่ำ มีปัญหาเรื่องน้ำท่วมเมืองบ่อย ๆ เนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญ เมื่อประกอบกับการถูกถล่มทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร ทำให้ขาดแหล่งดูดซับน้ำธรรมชาติ เกิดน้ำป่าไหลมาท่วมตัวเมืองนครสวรรค์เสมอ ๆ เวลาฤดูฝน และลักษณะภูมิประเทศทางด้านทิศเหนือของตัวเมืองมีประชาชนอาศัยอยู่ประปราย ตามบริเวณพื้นที่ริมสองฝั่งแม่น้ำปิงบริเวณนี้มีพื้นที่ราบไม่มากนักและการขยายตัวเพื่อมาเชื่อมใจกลางเมืองปัจจุบันไม่สะดวกสาเหตุ เพราะมีเนินเขาถูกขวางกั้นคือ เขาภูกเขาใหญ่และเขาโกรกพม่า ด้านทิศตะวันออกของเมืองตั้งแต่เชิงเขาภูกและริมฝั่งแม่น้ำปิงติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาลงมา เป็นบริเวณชุมชนหนาแน่น ประกอบด้วยย่านที่พักอาศัยและย่านการค้าเป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันนี้ได้ขยายตัวออกมาทางด้านทิศตะวันตกอย่างรวดเร็วตามถนนมาตุลี ถนนสวรรคคีรีและถนนโกสีย์ แต่บริเวณที่ราบทางด้านเหนือของอุทยาน-สวรรค์ยังเป็นที่ยาว เป็นส่วนใหญ่ ส่วนด้านทิศใต้และทิศตะวันตกของเมืองส่วนใหญ่เป็นที่พักอาศัยของประชาชนและมีบริเวณการค้าพอสมควร บริเวณถนนสวรรคคีรีจากจุดติดกับถนนพหลโยธินมาทางทิศตะวันตกขนานมาตามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นชุมชนหนาแน่นพอสมควร ประกอบด้วยที่พักอาศัย สถานศึกษาและเป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการด้วย (ภาพที่ 3.2)

### 3.3 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์

ชุมชนเมืองนครสวรรค์มีบทบาทและลักษณะความสำคัญ เนื่องมาจากทำเลที่ตั้งและทำเลสัมพัทธ์ที่เหมาะสมแก่การเป็นศูนย์กลาง ทำให้เมืองนครสวรรค์มีความสำคัญ



ภาพที่ 3.2 สภาพทางกายภาพและสถานที่สำคัญต่างๆ ในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์





ด้านเศรษฐกิจและบริการ การคมนาคมขนส่งทางบกและทางน้ำ การอุตสาหกรรม การเงิน การธนาคาร การศึกษา การสื่อสารโทรคมนาคม การปกครองและการทหาร การเป็น เมืองขนาดใหญ่และมีบทบาทสำคัญหลายประการ ทำให้เกิดการขยายตัวในทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะปรากฏลงสู่พื้นที่ในรูปการใช้ที่ดิน

วิวัฒนาการของการใช้ที่ดิน

ก. การใช้ที่ดินชุมชน เมืองนครสวรรค์ก่อนปี 2509

การใช้ที่ดินชุมชน เมือง มีลักษณะสัมพันธ์กับเส้นทางน้ำ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมหลักและเป็นปัจจัยที่สำคัญในการตั้งชุมชน ลักษณะการใช้ที่ดินจะยาวไปตามลำน้ำ (Riverine Settlement) ศูนย์กลางเมืองอยู่บริเวณตลาดปากน้ำโพ ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งขวา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าขายทางเรือ การใช้ที่ดินทางด้านเหนือส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยและสถาบันราชการด้านตะวันออกการใช้ที่ดินขยายไปตามแม่น้ำปิงสองฟากของถนน โกสีย์อ้อมขึ้นไปทางเหนือตามแนวแม่น้ำปิงจนถึงบริเวณวัดไทรใต้ ด้านตะวันตกเป็นบริเวณศูนย์ราชการ วิทยาลัยครูนครสวรรค์ตลอดลงไปถึงสะพานคำ การใช้ที่ดินยังหนาแน่นบริเวณริมแม่น้ำมากกว่าริมถนน

ข. การใช้ที่ดินชุมชน เมืองนครสวรรค์ ปี 2509

จากข้อมูลสำนักผังเมืองปรากฏว่า มีการใช้ที่ดินรวมทุกประเภทประมาณ 3,851.59 ไร่ หรือ ร้อยละ 22.11 ของพื้นที่ศึกษา (17,418.75 ไร่) การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยมากที่สุด รองลงไปได้แก่ ศาสนสถานและสถานศึกษา ตามลำดับ และยังมีพื้นที่ว่างในชุมชนเป็นจำนวนมาก เพราะมีหลายส่วนเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมขัง และเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

ค. การใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์ ปี 2520

การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยยังมีมากที่สุดประมาณร้อยละ 15.30 ของพื้นที่ศึกษา ส่วนการใช้ที่ดินประเภทศาสนสถาน ยังคงมีมากเป็นอันดับสองรองจากที่อยู่อาศัย



ส่วนพื้นที่สนามกีฬาเป็นอันดับสาม เพราะในปี พ.ศ. 2516 มีการสร้างสนามกีฬาจังหวัด เพื่อแข่งขันกีฬา เขตที่นครสวรรค์เป็นเจ้าของ พื้นที่จึงเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ ขณะที่พื้นที่ประเภทอื่น ๆ เพิ่มขึ้นสม่ำเสมอ นอกจากนี้ริมถนนที่ออกจากชุมชนเมืองนครสวรรค์ไปยังอำเภอต่าง ๆ ก็มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรมากขึ้น

#### ง. การใช้ที่ดินชุมชน เมืองนครสวรรค์ปัจจุบัน

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเพิ่มขึ้น โดยมีลักษณะกระจายไปตามแนวถนนสายหลักของชุมชน ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ถนนสวรรค์วิถี ช่วงบริเวณศูนย์ราชการและถนนสายใหม่คือ ถนนนครสวรรค์-พิษณุโลก (สาย 117) นอกจากนี้การใช้ที่ดินบริเวณฝั่งซ้ายแม่น้ำน่านหรือบริเวณสถานีรถไฟปากน้ำโพก็มีเพิ่มขึ้น เพราะมีถนนสายนครสวรรค์-ชุมแสง ผ่าน ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้นกว่าเดิมที่มีแต่ทางน้ำทางเดียว ในปีนี้การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยมีจำนวนมากที่สุดกว่าประเภทอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 20.16 ของพื้นที่เขตเทศบาล การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยได้ปรากฏขึ้นบริเวณด้านตะวันตกของชุมชนเดิม ตั้งแต่จุดตัดกับถนนสวรรค์วิถีไปจนถึงบริเวณเขาขาดที่เป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟย่อยและโรงเรียนพลตำรวจ นอกจากนี้ยังมีการอาศัยบริเวณเชิงเขาภบและเขาคีรีวงศ์ด้วย ส่วนพื้นที่ของการใช้ที่ดินเพื่อการค้าคิดเป็นร้อยละ 2.80 พื้นที่การค้าได้เพิ่มขึ้นโดยเพิ่มความหนาแน่นในบริเวณย่านการค้าเดิมและตามแนวถนนสายหลัก ได้แก่ถนนสวรรค์วิถีจากย่านชุมชนออกไปจนถึงบริเวณศูนย์ราชการ ถนนพหลโยธินจากจุดตัดกับถนนสวรรค์วิถีไปจนถึงเขาขาดและบริเวณหน้าค่ายจระเข้ประวัติ เพราะบริเวณนี้มีการก่อสร้างสถานที่ราชการเพิ่มขึ้น เช่น ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก เขต 8 บริเวณศูนย์ราชการริมถนนสวรรค์วินั้น เป็นปัจจัยให้เกิดร้านค้าเกิดขึ้นหนาแน่น โดยส่วนมากจะอยู่ฝั่งตรงข้ามกับศูนย์ราชการ นอกจากนี้บริเวณช่วงถนนมาตุสกับถนนอรุณกวี การใช้ที่ดินเพื่อการค้าก็เพิ่มขึ้นหนาแน่นไปตามแนวถนนหลังที่ทำการ เทศบาลอีกบริเวณหนึ่ง คือบริเวณสถานีขนส่งซึ่งอยู่บริเวณริมถนนพหลโยธินทางตะวันตกของหนองสมบูรณ์ ซึ่งมีศูนย์การค้า ปรินชา-สุภา และมีร้านค้าเพิ่มขึ้นทางฝั่งซ้ายของถนนพหลโยธิน ส่วนมาก



เป็นการค้าบริการมากกว่าสินค้า ซึ่งต่างจากย่านการค้าเดิมของชุมชนที่ส่วนมากค้าปลีก -  
ส่งสินค้าอุปโภคและบริโภค

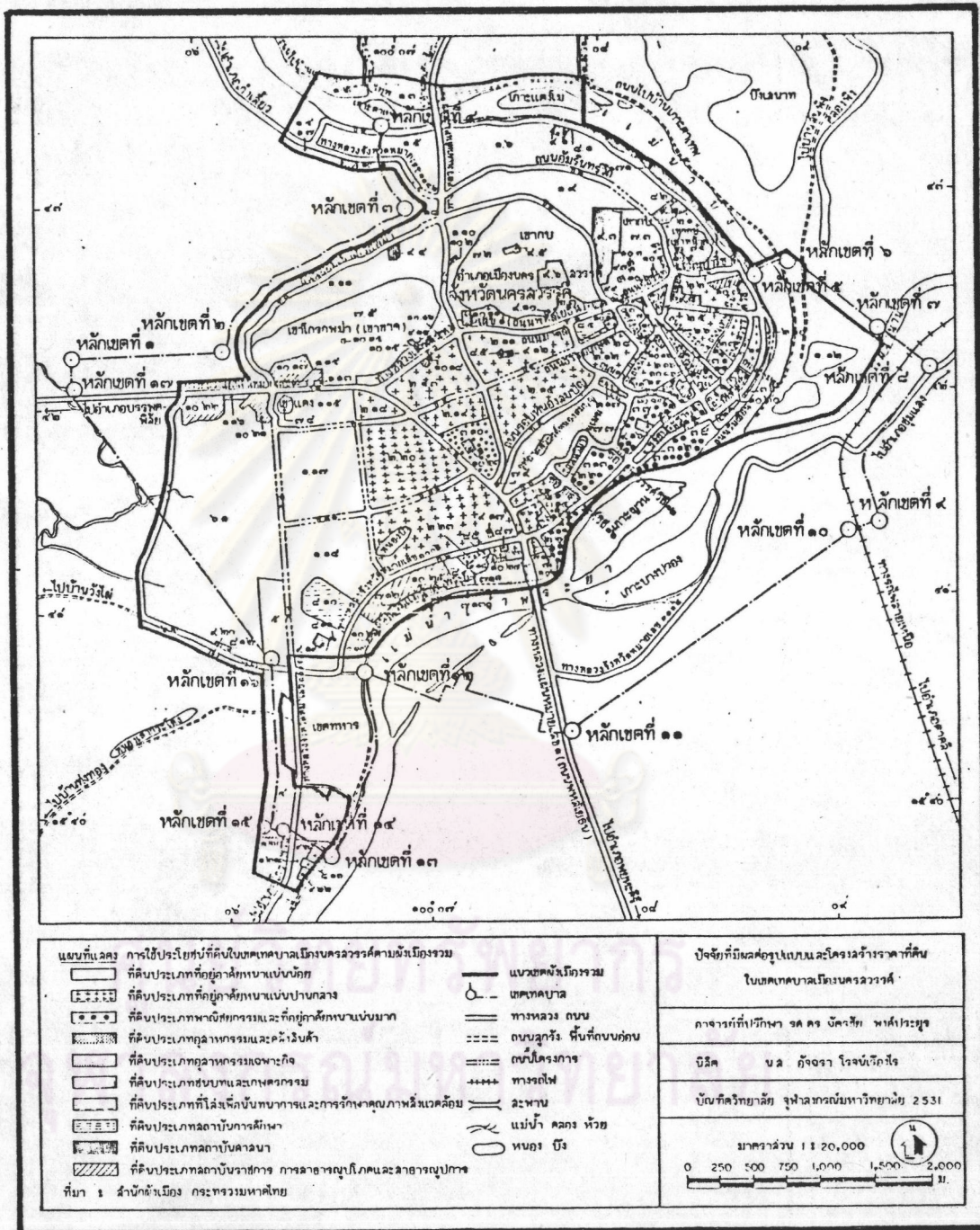
ส่วนพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 1.30 อาคาร  
อุตสาหกรรมส่วนมากจะอยู่กระจัดกระจายโดยทั่วไป ซึ่งจะปรากฏมากบริเวณริมถนน  
พหลโยธินบริเวณติดกับถนนมาตุลี หน้าสนามกีฬาจังหวัดและบริเวณริมถนนมาตุลีบริเวณ  
ด้านหน้าเขาศีรีวงศ์และเขากบ ซึ่งส่วนมากจะเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับ เครื่องยนต์  
เครื่องจักร อุปกรณ์เครื่องมือการเกษตร เป็นต้น การใช้ที่ดินเพื่อสถาบันราชการ  
คิดเป็นร้อยละ 1.27 ของพื้นที่ในเขตเทศบาล สถาบันราชการในเขตเทศบาลนี้มี  
ลักษณะเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ตั้งอยู่เป็นเอกเทศ เช่น กรมเจ้าท่าเขต สำนักงาน  
พาณิชย์จังหวัด ที่ทำการอำเภอ เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งตั้งอยู่เป็นศูนย์ราชการ คือใช้ที่ดิน  
บริเวณเดียวกัน เช่น ศาลากลางจังหวัด มีหน่วยงานหลายหน่วยงานใช้พื้นที่อาคารร่วมกัน  
เช่น สำนักงานจังหวัด ประมงจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด เป็นต้น ส่วนการใช้ที่ดิน  
เพื่อ เป็นสวนสาธารณะ สนามกีฬาและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจคิดเป็นร้อยละ 1.41  
ของพื้นที่ในเขตเทศบาล โดยมีพื้นที่สนามกีฬาและสวนสาธารณะคิดเป็นร้อยละ 0.8  
นอกนั้น เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ อุทยานสวรรค์ที่หนองสมบุญ สวนพฤกษชาติ เขากบ  
สวนสาธารณะหน้าที่ทำการเทศบาล

การใช้ที่ดินของชุมชน เมืองนครสวรรค์ในปัจจุบันพบว่ามีปัญหา เกี่ยวกับการใช้ที่ดิน  
คือปัญหาการใช้ที่ดินสับสน เพราะขาดการวางผังและการควบคุมทำให้เกิดปัญหาตามมา  
ได้แก่ ปัญหาการจราจร แหล่งเสื่อมโทรม ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน  
เช่น บริเวณย่านการค้า ศูนย์กลางชุมชนมีการใช้ถนนสายต่าง ๆ เป็นตลาดจำหน่ายสินค้า  
และจอดรถขนถ่ายสินค้า เป็นต้น

นอกจากนี้การขยายตัวของชุมชน เป็นไปตามยถากรรม ขาดการวางแผนและ  
ควบคุม การกระจายตัวไปตามแนวยาวของถนน การกระจายตัวของชุมชนบางส่วนไป  
ในทิศทางที่ไม่เหมาะสมและกระจัดกระจาย ทำให้มีปัญหาในการบริการสาธารณูปโภค  
สาธารณูปการซึ่งต้องลงทุนสูงมาก (ภาพที่ 3.3)



ภาพที่ 3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินของปีปัจจุบัน ในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์





### 3.4 ประชากรเมืองนครสวรรค์

ภาคเหนือประกอบด้วยจังหวัด 17 จังหวัด (ตามเกณฑ์ของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) มีพื้นที่ 175,460.246 ตร.กม. ประชากรจำนวน 9,714,135 คน คิดเป็นร้อยละ 20.29 ของประชากรทั้งหมดในปี พ.ศ.2524 และจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดของภาคเหนือคือ จังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 12.15 รองลงมาได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ เชียงราย เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก คิดเป็นร้อยละ 10.18, 9.64, 8.21 และ 7.35 ของประชากรภาคเหนือตามลำดับ สำหรับจังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. 2527 อำเภอเมืองยังคงมีความหนาแน่นของประชากรสูงสุด และอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรเกิน 100 คน/ตร.กม. ได้แก่ อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอพยุหะคีรี อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอตากสิน อำเภอโกรกพระและอำเภอชุมแสง

### 3.5 ลักษณะทางด้าน เศรษฐกิจของเทศบาลเมืองนครสวรรค์

นครสวรรค์มีโครงสร้างทาง เศรษฐกิจ เรียงลำดับจาก เต้นที่สุดลงมา ได้แก่ การเกษตร การค้าปลีก-ค้าส่ง การบริการและการอุตสาหกรรม ในปี 2530 เทศบาลเมืองนครสวรรค์มีจำนวนร้านค้า 5,040 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรม 250 แห่ง มีธนาคารจำนวน 9 แห่ง โรงแรม 43 แห่ง โรงภาพยนตร์ 5 แห่ง ตลาดสด 5 แห่ง มีรายได้ทั้งสิ้น 77,039,407 บาท เมื่อเปรียบเทียบรายรับของเทศบาลเมืองนครสวรรค์ กับเทศบาลอื่น ๆ ในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคเหนือตอนล่างจะพบว่าเทศบาลเมืองนครสวรรค์ มีรายรับสูงสุดเป็นอันดับ 1 (ฝั่งเมืองรวมเมืองนครสวรรค์, 2526) โดยมียาได้สูงสุดมาจากหมวดภาษีอากร และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากเทศบาลเมืองนครสวรรค์ มีการขยายตัวทางด้านธุรกิจการค้าเพิ่มขึ้น และสาขาการผลิตที่เป็นฐานเศรษฐกิจของเมืองนครสวรรค์ประกอบด้วย การธนาคารและการประกันภัย การคมนาคมขนส่ง การค้าปลีก-ส่ง การบริการ การอุตสาหกรรม ไฟฟ้า-ประปา และการก่อสร้าง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เหล่านี้กำลังเติบโตและมีอัตราการขยายตัวสูง ทำให้เมืองนครสวรรค์ มีรายได้ที่เพียงพอตนเองได้และมีศักยภาพในการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งมีผลต่อ เศรษฐกิจของเมืองเป็นอย่างมาก



### 3.6 ลักษณะทั่วไปของกิจการค้าและบริการในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์

มีกิจการค้าบริการร่วมกัน 1,903 แห่ง แยกประเภทกิจการออกเป็น 8 ประเภท ประเภทการค้าปลีกมีจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 49.45 ของจำนวนกิจการทั้งหมด รองลงมาคือ การค้าบริการและการค้าปลีก-ส่ง คือ ร้อยละ 36.63 และร้อยละ 7.72 ตามลำดับ จำนวนคนทำงานในสถานประกอบการค้าและบริการจำนวน 5,279 คน ผู้ประกอบการและคนทำงานส่วนใหญ่เป็นคนสัญชาติไทย นอกนั้นเป็นคนจีนและชาติอื่น ๆ (ผังเมืองรวมเมืองนครสวรรค์ 2526 : 172)

### 3.7 ลักษณะทั่วไปของกิจการอุตสาหกรรม

ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลางผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่นและจังหวัดใกล้เคียง แต่ก็มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีการลงทุนสูงและทำรายได้สูงให้แก่เทศบาลเมืองนครสวรรค์ ได้แก่ โรงงานผลิตน้ำตาลทราย โรงสีข้าวเนื่อง โรงงานผลิตสุรา โรงงานผลิตน้ำอัดลม และโรงงานผลิตหินอ่อน

กิจการอุตสาหกรรมของเมืองนครสวรรค์ที่ผ่านมาเน้นมีการขยายตัวน้อยมากโดยเฉพาะกิจการใหญ่ ๆ การขยายตัวที่ผ่านมาส่วนมากเป็นการขยายตัวในกิจการที่มีอยู่เดิมเท่านั้น

### 3.8 แหล่งน้ำสำคัญในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์

นครสวรรค์มีแหล่งน้ำธรรมชาติมากมายหลายแห่ง เป็นจุดบรรจบของแม่น้ำยมกับแม่น้ำน่าน และแม่น้ำปิงกับแม่น้ำน่าน เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา

แหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์เหล่านี้มีผลต่อการเป็นเมืองของเมืองนครสวรรค์ โดยเฉพาะแม่น้ำเจ้าพระยาที่เอื้ออำนวยในการเพาะปลูกทั้งทำนาและทำไร่ และจากแผนพัฒนาฉบับที่ 5 ได้กำหนดให้มีการพัฒนาการขนส่งสินค้าทางน้ำในพื้นที่ภาคเหนือ (ผังโครงสร้างนครสวรรค์ 2526 : 111) นอกจากนี้ยังมีโครงการทำเขื่อนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยจะเชื่อมเกาะกวนเข้ากับแผ่นดินใหญ่ ทำให้สามารถเปิดพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำของตัวเมืองเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 400 ไร่ ทางเทศบาลจึงจัดให้เป็นบริเวณพื้นที่เศรษฐกิจของเมือง เป็นศูนย์กลางการค้าการขนส่งสินค้าเกษตรกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งออกสู่ภาคต่าง ๆ ของประเทศและส่งออกต่างประเทศด้วย



### 3.9 สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์

สถานที่สำคัญประเภทประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม ได้แก่

วัดวรนาถบรรพต อยู่บนยอดเขากบ ในเขตเทศบาลเมือง อำเภอเมืองนครสวรรค์ สร้างสมัยสุโขทัย และ วัดจอมคีรีนาคพรต อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของตลาด ปากน้ำโพใกล้กับเชิงสะพานเดชาติวงศ์ บนยอดเขากบมีพระพุทธรูปจำลองในเดือน 12 ของทุกปีจะมีการปิดทองไหว้พระและแข่งเรือเป็นประจำ

### 3.10 สภาพการจราจรปัจจุบันในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์

ระบบถนนในเมืองนครสวรรค์ มีลักษณะขยายตัวไปตามความยาวโดยขนานไปตามลำน้ำปิงและแม่น้ำเจ้าพระยา ถนนโกสีย์เป็นถนนสายหลักของย่านการค้าเก่าแก่ของชุมชน มีการประกอบกิจการและใช้พื้นที่ริมถนนหนาแน่นมาก ราคาที่ดินริมถนนสูงที่สุดในเมือง ภายหลังการขยายตัวของชุมชนมีมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อสร้างถนนพหลโยธิน และเปิดใช้สะพานเดชาติวงศ์ในปี 2493 มีการสร้างถนนสวรรค์วิถีเป็นถนนสายหลัก เส้นใหม่ของชุมชนขนานกับถนนโกสีย์ไปเชื่อมกับถนนพหลโยธินบริเวณเชิงสะพานเดชาติวงศ์ ปัจจุบันถนนสวรรค์วิถีเป็นถนนที่มีบทบาทด้านการค้าที่กระจายออกมาจากย่านการค้าเก่าแก่และมีบทบาทด้านการจราจรของเมือง นอกจากนี้มีถนนสายหลักออกจากย่านการค้าที่สำคัญของเมืองไปทางด้านเหนือชุมชนบริเวณเชิงเขากบ ได้แก่ ถนนมาตุลี ถนนอรุณกวีและถนนธรรมวิถี ถนนมาตุลี ยังเสียบเชิงเขากบไปจดกับถนนพหลโยธิน ซึ่งจุดบรรจบกันนี้เกิดปัญหาการจราจรอุบัติเหตุมากเหล่านี้เป็นถนนสายหลักของชุมชน ในขณะที่ถนนระดับประเทศคือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) และสาย 117 (นครสวรรค์ - พิษณุโลก) ซึ่งเป็นลักษณะถนนขนาดใหญ่ ปริมาณการจราจรสูงผ่านเข้ามาในชุมชน ทำให้เกิดปัญหาต่อชุมชนหลายด้าน เช่น การติดต่อรหว่างศูนย์กลางชุมชนทั้งสอง คือ ย่านการค้ากับสถาบันราชการ ทั้งปัญหาด้านการขยายตัวของชุมชนด้วย

นอกจากนี้ยังมีรถสามล้อและรถสองแถวจำนวนมากบริเวณย่านการค้าที่วิ่งไม่เป็นระเบียบ ทำให้เกิดปัญหาการจราจรเป็นอย่างมากด้วย



### 3.11 การขยายเขตเทศบาล เมืองนครสวรรค์

เทศบาล เมืองนครสวรรค์ ตั้งอยู่เชิงเขาภม ต.ปากน้ำโพ อ.เมือง จังหวัดนครสวรรค์ มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะจากสุขาภิบาลเป็น เทศบาลเมืองนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2478 มีพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร ต่อมาได้ขยายเทศบาล ครั้งที่หนึ่ง เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2493 มีพื้นที่ 8.85 ตารางกิโลเมตร และได้ขยายเขตเทศบาลเป็นครั้งที่สองเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2522 มีพื้นที่ 27.87 ตารางกิโลเมตร จนถึงปัจจุบัน และจะมีการขยายเขตครั้งที่ 3 ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ โดยจะขยายเขตเทศบาลให้มีพื้นที่ทั้งหมด 36.87 ตารางกิโลเมตร และจะมีประชากร 112,521 คน อาคารพักอาศัย 16,271 หลัง อาคารพาณิชย์ 5,045 แห่ง อาคารอุตสาหกรรม 255 แห่ง โรงเรียน 53 แห่ง สถาบันศาสนา 26 แห่ง สถานที่ราชการ 68 แห่ง ธนาคาร 9 แห่ง โรงแรม 43 แห่ง โรงภาพยนตร์ 5 แห่ง โรงพยาบาล 2 แห่ง สถานีอนามัย 2 แห่ง ตลาดสด 5 แห่ง รายได้ 78,048,567 บาท (เสถียรโยบาย และแผนเทศบาลเมืองนครสวรรค์)

### 3.12 แนวทางการพัฒนาเทศบาลเมืองนครสวรรค์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดให้เมืองนครสวรรค์เป็นเมืองหลัก ซึ่งปัจจุบันเมืองนครสวรรค์มีโครงการทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นหลายโครงการที่จะพัฒนาเมืองนครสวรรค์ ได้แก่ โครงการก่อสร้างสถานีขนส่งสินค้าทางน้ำ โครงการสร้างเขื่อนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โครงการสร้างเรือนจำกลางนครสวรรค์ โครงการขยายโรงพยาบาลประจำจังหวัด โครงการก่อสร้างโรงพยาบาลค่ายจิรประวัติ โครงการสร้างโรงพยาบาลจิตเวชนครสวรรค์ และโครงการก่อสร้างศูนย์อนามัยแม่และเด็ก โครงการพัฒนาเหล่านี้ทำให้นครสวรรค์สามารถรองรับประชากรที่จะเดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานคร เป็นการลดภาระและบทบาทของกรุงเทพฯ ที่มีต่อภูมิภาคได้บ้าง โดยเป็นแหล่งจ้างงาน แหล่งการบริการทางสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ และการบริการทางสังคมที่จำเป็น รวมทั้งมีเป้าหมายด้านการเป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครองของภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งจะให้นครสวรรค์มีบทบาทสำคัญมากยิ่งขึ้น